

آموزش آفلاین - مجاز

دکتر علیرضا جعفری

بگردید که معنای واقعی خودش را ندهد!

به دنبال

واژه ی «گل» در کدام بیت زیر نمی تواند آرایه ی مجاز به حساب بیاید؟

- ۱) گل جامه چاک کرده و نرگس فتاده مست / وز عندلیب در چمن افتاده غلغله
- ۲) آن را که می و مطرب دلکش باشد / در موسم گل چرا مشوش باشد
- ۳) منم از خوردن غم های تو شاد / چو زنبور عسل از خوردن گل
- ۴) نیستم بلبل که هر ساعت سرایم بر گلی / اهل توحیدم گلی دارم در این گلزار و بس

دکتر علیرضا جعفری

در بیت کدام گزینه آرایه ی مجاز دیده نمی شود؟

- ۱) ای لب عشاق تو بوسه زن ساق تو / سینه ی مشتاق تو تیر بلا را سپر
- ۲) دادند به معشوق حقیقی دل و جان را / یوسف به زر قلب خریدند عزیزان
- ۳) جهانیان همه گر منع من کنند از عشق / من آن کنم که خداوندگار فرماید
- ۴) بسوزم و نزنم دم که نیست همدردی / که راز سوختگی را نهان تواند داشت

این کلمات، عمدتاً در ابیات (به شرط معنای غیرواقعی) مجاز می سازند. (این لیست را کاملتر کنید!)

حرف	سخن و کلام	خانه	اهل خانه	مه و خور	کل پدیده ها و زیبایی های جهان
سر	کل وجود، شخص، چشم، قصد، مو، اندیشه	ایران / شهر / عالم / جهان	مردم ایران / شهر / عالم / جهان	ماه و پروین	کل اجرام آسمانی
گوش	انسان جاسوس	سینه	۱- دل ۲- کل وجود	سیر	ببزار
دل	شخص، کل وجود	جام / ساغر / پیمانه / قده / ...	شراب	شیشه	جام شراب
نگین	انگشتر	دست	قدرت و اختیار، توان	خون	قتل، کشتن
طره	کل زلف	زبان	سخن و کلام (از هر نوع)	گل	بهار، شکوفه
بیت / مصرع	کل شعر	خدنگ	تیری از جنس درخت یا چوب خدنگ	کلک (قلم)	شعر، نوشته
الحمد	سوره فاتحه	خاک / گل	قبر و مزار، سرزمین، جهان و دنیا، انسان، زمین	فردا	قیامت، آخرت
چمن	باغ و چمنزار و گلزار	دم / نفس	سخن و کلام (از هر نوع)، لحظه	خط	حکم و فرمان، فتوا
کف	کل دست جعفری	آب	رود، اشک	نان	رزق و روزی
پا	توانایی	رنگ و بو	زیبایی های ظاهری	چشم	نگاه - انتظار

دکتر علیرضا جعفری

تمرین تشریحی

مجاز

← ... آیا واژه‌های مشخص شده، آرایه مجاز می‌سازند؟

دکتر علیرضا جعفری

- ۱) خوردم از دست تو جامی که جهان جرعه اوست / هر که زین دست خورد می برود زود ز دوست
- ۲) کار با عشق فتاد، از سرم ای عقل برو / چه دهی وسوسه دیدم هنری نیست تو را
- ۳) نوعروسان چمن را که جهان آرایند / با گل روی تو بازار لطافت بشکست
- ۴) ز حرف سرد ناصح، گرمی عاشق نگردد کم / نینداز ز جوش خویشتن سیلاب دریا را
- ۵) قضای روزه زان باشد گران به خاطر مردم / که دشوار است تنها بر گرفتن بار عالم را
- ۶) شاید که به خون به سر خاکم بنویسند / این بود که با دوست به سر برد وفایی
- ۷) به خاک راه تو هرکس که جبهه سایبی کرد / تمام عمر چو خورشید خودنمایی کرد
- ۸) گردد از دست نوازش پایه معنی بلند / مور را شیرین سخن دست سلیمان کرده است
- ۹) حیران دست و دشنه زیبات گشته ام / که آهنگ خون من چه دلایز می کنی
- ۱۰) خون صاحب نظران ریختی ای کعبه حسن / قتل اینان که روا داشت که صید حرمند

دکتر علیرضا جعفری

← ... تعداد مجاز و واژه‌های مجازی را در ابیات زیر مشخص کنید.

- ۱) اسباب پریشانی جمع است برای من / جمعیت اگر خواهی زان طره پریشان باش
- ۲) یک دل افسرده بی داغ از دم گرم نماند / در بهار از لاله گردد چهره رنگین سنگ را
- ۳) منم آن مرغ گرفتار که در کنج قفس / سوخت در فصل گلم حسرت بی بال و پری
- ۴) چون شدم کشته پیکان خدنگ غم عشق / بر دلم چند زنی ناوک دل‌دوز امشب
- ۵) ماه و پروین از خجالت رخ فروپوشد اگر / آفتاب آسا کند در شب تجلی روی تو
- ۶) مکن اندیشه فردا و قدح نوش امروز / کان که عاقل بود اندیشه فردا نکند
- ۷) به حرفی عقل شد بیگانه از من عشق را نازم / که با آن بی‌نیازی ناز عالم میکشید از من
- ۸) اگر به زلف دراز تو دست ما نرسد / گناه بخت پریشان و دست کوتاه ماست
- ۹) جرعه جام بر این تخت روان افشانم / غلغل چنگ در این گنبد مینا فکنم
- ۱۰) کرده‌ام توبه به دست صنم بادفروش / که دگر می نخورم بی رخ بزم آرایبی

دکتر علیرضا جعفری

دکتر علیرضا جعفری

پاسخ تمرین تشریحی

دکتر علیرضا جعفری

مجاز

← آیا واژه‌های مشخص شده، آرایه مجاز می‌سازند؟

دکتر علیرضا جعفری

- ۱) مجاز از شراب
- ۲) معنای حقیقی
- ۳) مجاز از باغ و گلزار
- ۴) مجاز از گفتار
- ۵) مجاز از مردم عالم
- ۶) مجاز از گور
- ۷) معنای حقیقی
- ۸) مجاز از قدرت
- ۹) مجاز از کشتن
- ۱۰) معنای حقیقی

دکتر علیرضا جعفری

← تعداد مجاز و واژه‌های مجازی را در ابیات زیر مشخص کنید.

دکتر علیرضا جعفری

- ۱) طره مجاز از کل مو
- ۲) دل مجاز از انسان / دم مجاز از سخن
- ۳) گل مجاز از بهار
- ۴) خدنگ مجاز از تیر
- ۵) ماه و پروین مجاز از زیبایی‌های جهان
- ۶) فردا مجاز از آینده و آخرت / قدم مجاز از شراب / امروز مجاز از حال
- ۷) حرف مجاز از سخن / عالم مجاز از مردم عالم
- ۸) دست (مجاز از انگشتان) ما نرسد / دست (مجاز از قدرت) کوتاه ما
- ۹) جام مجاز از شراب
- ۱۰) رخ مجاز از یار زیبارو

دکتر علیرضا جعفری